

שאלות ותשובות

הראשון לציון

חלק ראשון

חלק אורה חיים

אגרות ומכתבים

בספק, ועל כך לא מצינו שנאמר הכלל ספק דאורייתא לחומרא.

וארחיב הדיבור בזה: דהנה מה שאין מצוי כיום תכלת בציצית, בפשטות זה מפני שאין אנו יודעים מהו התכלת שאמרה תורה. ומקור הדין מבואר בתוספתא (פרק ט' דמנחות הלכה ו'): תכלת אין כשרה אלא מן החלזון. הביא שלא מן החלזון פסולה. וכן אמרו בברייתא (ציצית, אות כ') אין צובעין תכלת אלא בחלזון. וכן הוא בסמ"ג (עשין כו). והנה בשנת תרמ"ז האדמו"ר מראדז'ין הגאון רבי גרשון חנוך ליינר בחיבורו שפוני טמוני חול (דף יד) פירט את סימני החילזון שנמצא במקורות. לאחר מכן הזמין משלוח של סוג הדג 'ספייא' שהיה נראה לו כמין הנכון וכתב: שלחתי לגלילות ים התיכון והובא לי הברייה, והיא ממינים הנקראים "דגי דיו", שיש בהם כתשעה עשר מינים, ונראה לי שבמין אחד מהם נמצאו כל הסימנים הנ"ל שנתבארו מדברי חז"ל, וגם דמו השחור הוא כדיו אשר הוא תחת ידי. ואין זה "חילזון" כמקובל בלשוננו כיום, אלא כעין תמנון קטן, שיש בו שלפוחית דיו, שהוא מתזז אל המים כדי להימלט מאויבים בחסות "מסך עשן". בתחילה לא מצא את הדרך לצבוע בו, ולכן נסע לנאפולי שבאיטליה, למוזיאון לזואולוגיה

סימן א

אם צריך להחמיר ללבוש טלית עם חוטי תכלת

[שלחן ערוך סימן ט]

בס"ד, א' אייר תשע"ה

לכבוד הבחור החשוב, שוקד באהלה של תורה,

כש"ת ר' מתנאל מאיר נאוקר נ"י

שלום וברכה,

אודות שאלתך אם יש חובה להתעטף בטלית שיש בה חוטי תכלת, הנה בדברים כגון אלה צריכים ללכת אחר הנהגותיהם של גאוני הדור האמתיים, שכל התורה פרוסה נגד עיניהם, וכל ימיהם בתורה בשקיעות, ולראות כיצד הם נוהגים, ולנהוג כמותם. צא וראה שכל גדולי הדור לא התעטפו בטלית עם חוטי תכלת, כך נהג מרן אדמו"ר, כך נהגו ראשי ישיבת פורת יוסף, זצוק"ל, ויתר גדולי הדור. ושאלו את הגר"ח מבריסק מדוע לא נחשיב ענין זה כספק דאורייתא שהדין הוא שצריך לחייב לחומרא. על כך השיב שהכלל 'ספיקא דאורייתא לחומרא' נאמר רק כאשר החיוב הוא מסופק, וע"י הקיום יצא מכלל ספק, אולם כאשר החיוב הוא ודאי והקיום הוא מסופק, הרי גם אחר הקיום נשאר

ימית, והמשיך לברר את תכונותיו של הדג הנקרא בימינו 'דיונון הרוקחים'. בסופו של דבר נמצא הכימאי שהצליח להפיק מן הדיו השחורה הזו צבע כחול, בתהליך כימי. וכך כתב בספר עין התכלת: והנה התחלתי לעסוק במלאכת המצוה בגודל יגיעה, ובעזה"י, עלה בידי להוציא מהדם השחור את צבע התכלת, באופן שאין שום דבר מסייע לצבע רק דם החילזון, והסממנים הם משוללי צבע, והם פועלים להוציא הצבע מהדם. דצריך שהחלזון תהיה עומדת ביופיה ולא תשתנה, וכלשון הרמב"ם (פ"ב מהל' ציצית). ולכן הצריכו חכמים לצבע התכלת דוקא דם חלזון. דקים להו לחכמים דצבע התכלת אי אפשר שתהא עומדת ביופיה ולא תשתנה אלא אם כן כשהיא מדם חלזון. כי באמת ידוע שאין הנצבע קולט את עין הצבע שיהיה מקושר עמו להיות צבעו מתקיים בו, אלא אם כן הם במעלה וכח אחד. דומם בדומם, צומח בצומח, חי בחי, שאז הם מתאחדים ומתקשרים יחד להיות מראה הצבע נשאר ומתקיים בדבר הנצבע. אבל כשהנצבע כוחו גבוה במעלה מהצבע, שהנצבע הוא מדבר חי, והצבע הוא מצמח, אין הנצבע מתקשר עם הצבע להיות מראה הצבע מתקיים בו, כי הנצבע להיות כוחו גבוה במעלה מן הצבע, גובר על הצבע ומבטלו. ולזה מראיתו נכחית כל פעם יותר ומתקלקל. ע"כ. וכך החל לצבוע פתילי ציצית, ואחריו המשיכו חסידיו ליצר ולהטיל תכלת זו.

אולם עיין בפ"י רש"י על התורה (שמות כה, ד') שכתב, דצבע התכלת הוא ירוק. וכן כתב רש"י (ברכות ט:): שהוא קרוב לצבע הכרתי. ורש"י במנחות (מג:): ובחולין (פט:). כתב, דתכלת הוא צבע הדומה לים. וים דומה לרקיע. ובמס' סוטה (יז:). כתב, תכלת לא דומה לרקיע כ"כ, אלא דומה לדומה, כמו תכלת דומה למראה הים, ואנן קחזינן דים דומה למראה הרקיע. וכן כתב בכלי יקר (במדבר טו, לח), דבודאי פירושו שצבעים אלו בדומה לדומה, כי אין תכלת דומה לרקיע, אלא כל אחד נוטה בצבעו אל הדומה לו וכל אחד עמוק מחבירו. ועיין עוד בסוגיא בנדה (יט:). בחמש מראות דמים, שכתבו התוס' שיש ב' סוגים בירוק, ככרתי וכאתרוג.

ובתיקוני הזוהר (דף מט ע"ב) הובא במאמר שפוני טמוני חול, איתא: תכלת חשוך, ותכלת בציצית מצוה וכו', אל תראוני שאני שחרחורת. וכן במאמר פתיל תכלת (דף יג) הביא מהירושלמי (פ"ב דנדה) דם דגים שחור.

והנה מדברי הגמרא בשבת (כו:). מבואר, דבזמן הנביאים היה להם תכלת, וכמו שאמרו שם על הפסוק (ירמיה נב) מדלת הארץ השאיר נבוזראדן רב טבחים לכורמים וליוקבים. ליוקבים אלו צידי חלזון. ופירש רש"י, שעוצרין ופוצעין את החלזון להוציא את דמו. והניחן נבוזראדן ללבושי המלך. ובמדרש רבה (במדבר פרשת שלח לך פרק יז) אמרו, ועכשיו אין לנו אלא לבן, שהתכלת נגנז. וכן הוא במדרש תנחומא (סוף פרשת שלח לך אות טו), מצוה להביא לבן ותכלת וכו', אימתי כשהיה תכלת, ועכשיו אין לנו אלא לבן, **שהתכלת נגנז, ומצוה בלבן.**

ובסדר עולם רבה (פרק יז) אמרו: ובשנה השניה לאחזיהו נגנז אליהו, ולא נראה עד שיבא מלך המשיח. [ומכאן סייעתא למ"ש הגר"ח בשו"ת רב פעלים ח"ג (סוד ישרים ס"ס ד') לענין גילוי אליהו, והובאו דבריו בחזון עובדיה ח"ב (הוצאת שנת תשל"ג, עמוד קיב). ע"ש]. וכן אמרו בספרי (פרשת וזאת הברכה פרק שני), דהתכלת נגנז לצדיקים לעולם הבא. ע"ש. ויש שנקטו שהתכלת נגנז בימי רבינא, בימי חתימת התלמוד. וכמו שכתב בשו"ת ישועות מלכו (סימן א' ג). וכבר בימי הגאונים מצינו שהתכלת נגנז, וכמבואר בתשובת רב שר שלום גאון (בשערי תשובה סימן קנט). וכן הוא בשאלות דרב אחאי גאון (פרשת שלח לך) לא הזכיר דיני התכלת, וכתב בהעמק שאלה (אות ו') דרבינו לא הביא דיני תכלת מפני שלא היה בזמנו, והוא חי כמאה שנה קודם רב שר שלום גאון. [בשנת ד' אלפים תר"ח]. וכן כתב הרי"ף להדיא, דעכשיו אין לנו תכלת. ובספר דברי מנחם (ח"א סימן ג') כתב להוכיח שגם בזמן הרמב"ם לא היה תכלת. וכן כתב המרדכי. וכן הוא בתשובת הרא"ש (כלל ב' סימן ח'). וכן כתב החינוך, וזה ימים רבים לישראל לא שמענו מי שזכה לתכלת בזמן הזה.

ועיין בגמרא סנהדרין (יב:), שלחו לי' לרבא זוג בא מרקת, ותפשו נשר, ובידם דברים הנעשה בלזו,

ומאי ניהו תכלת, בזכות הרחמים ובזכותם יצאו בשלום, ועמוסי יריכי נחשון בקשו לקבוע נציב אחד, ולא הניחן אדומי הלז וכו'. ע"כ. ופי' רש"י, דברים הנעשים בלז, תכלת, בלז עושין אותה, כדאמרינן בסוטה (מו:), היא לז שצובעין בה תכלת. עמוסי יריכי נחשון, נשיא שבארץ ישראל, שהוא מזרע נחשון בן עמינדב ראשון לנשיאים. ביקשו לקבוע נציב אחד, והיינו ביקשו להוסיף חודש אחד על השנה לעברה. ולא הניחן אדומי הלז, מלכות הרשעה גזרה גזירה עליהן. ע"כ. ומבואר, שמלכות רומי המכונה 'נשר' התנכלה גם לתכלת.

דברים אלו מוזכרים גם בפירוש הרמב"ן על התורה (שמות כ"ח ב') וז"ל: כי אלה הבגדים לבושי מלכות הן, כדמותן ילבשו המלכים וכו'. והתכלת גם היום לא ירים איש את ידו ללבוש חוץ ממלך גויים עכ"ל.

והרדב"ז בח"ב (סימן תרפה, ובלשונות הרמב"ם סימן א') כתב, ואפשר שעד היום הוא מצוי, אלא שאין מכירים אותו או שאין יודעים לצודו. והוא סוג בעל חיים ימי, הדומה לדג, והוא נדיר ביותר, שהיה מזדמן אחת לע' שנה. ובשנ"ת ישועות מלכו הנז' הביא דעת האר"י, שאין תכלת אלא בזמן בית המקדש. וראה מ"ש בזה בשנ"ת רב פעלים ח"א (סוד ישרים סימן י').

ובפרי עץ חיים (שער הציצית פ"ד), כתב, כי בחינת הציצית שהיו נוהגים בזמן שבית המקדש היה קיים, שהיו כל הציציות מן הז' חוטין לבנים, וחוט אחד של תכלת. אבל לאחר החורבן הם הכל חוטי לבן ואין לנו תכלת וכו'. וכתב עוד (בפ"ה): כי האמת היא שבזמן הזה אחר החורבן, אין בנו כח להטיל תכלת, כי אין אנו משיגים. ע"כ. ויש שפירשו, שבזמן שהיו ישראל בגלותם איש תחת גפנו ותחת תאנתו, היו צריכים לתכלת כדי להזכיר ליראה את ה', אך עכשיו אין אנו צריכים לתכלת, כי בלא זה לבבות ישראל נכנעים מגודל הצרות העוברים עלינו. ואדרבה צריך חוט לבן להזכיר שאף על פי כן חסד הבורא עלינו ולא יעזבנו לנצח.

וראיתי שמציינים לדברי הגאון ר' שמשון מאוסטרופולי שכתב בשנת הת', בזה"ל:

כתב האר"י ז"ל שאחר החורבן אין לנו תכלת, כי לאחר החורבן נגנז אור החכמה ואין לנו אלא לבן שהוא מבינה, והתכלת שהוא מחכמה אין לנו. והנה זה ימשך עד שנת ת"ר לאלף השישי, כי בשנת ת"ר יתחיל אור החכמה להאיר, כמאמר הזוהר הקדוש (פרשת וירא): ובשית מאה שנים לשתיה יפתחון תרעין דחכמתא וכו', והנה אז יקום אחד משרשה ובכח התורה שהיא ממש אור החכמה, ויברר וילבן מציאת התכלת ודינו מכל סוג, וגם יתקין הרבה דברים, ואחד מהם יהיה שיחזיק את השמיטה בסוד ושבחה הארץ, ובודאי הגדולים שבדורו יסכימו על זה במהרה, וה' יכפר בעדי שגיליתי זה". ע"כ.

וידוע כי בשנת תרמ"ז פירסם הגאון רבי גרשון חנוך העניך מראדזין את ספרו שפוני טמוני חול [הנ"ל], ובו האריך בפרטי התכלת, ומסיק, כי אף שצבע התכלת נשכח מאתנו, מכל מקום החלזון לא נעלם, וניתן למוצאו. ויתכן שהרמב"ם השיג את החלזון והשתמש בדמו, שהרי הרמב"ם כותב בפ"ב מהל' ציצית הלכה ב', שדם החלזון שחור הוא, ואילו לא היה צד את החלזון מנין ידע מה צבעו. [ושמא סמך ע"ד חז"ל]. וכתב: וגם אנכי בעניי החילולי בזה ושלחתי לגלילות ים התיכון והובאה לי הבריה, והיא ממינים הנקרא דג הדיו, שיש בהם תשעה עשר מינים, ונראה לי שבמין אחד מהם נמצאו כל הסימנים שנתבארו מדברי חז"ל, וגם דמו השחור כדיו הוא תחת ידי. ובהקדמת ספרו פתיל תכלת מתאר הרב ז"ל את מסעו לאיטליה כדי לצוד את דג החלזון. וכמה סימנים מצא בו, כי בגמרא מנחות (מד.) אמרו, ת"ר, חלזון זה גופו דומה לים. ובשרו רך, והילוכו במים על ידי סנפיריו בדומה לדג, ובירושלמי (שבת פ"א ה"ג) אמרו שיש בו גידין ועצמות, ובמדרש רבה (דברים פ"ח) אמרו, שיש עליו קליפה ולבוש הגדל עמו. ובמשנה מסכת כלים (פרק יב משנה א') אמרו שמראשו של החלזון יוצאים פתילים כפופים כמין יתדות. ועיין עוד ברמב"ם שם ה"א, שהתכלת צבועה בפתוך שבכחול, וזוהי דמות הרקיע הנראית לעין השמש בטהרו של רקיע. ועי' רמב"ם כלי המקדש פ"ח הי"ג, דתכלת האמורה בכל

מקום היא הצמר הצבוע כעצם שמים שהוא פתוך מן הכוחל, ע"כ. ורש"י חולין פט. ד"ה שהתכלת, שצבעו דומה לים. ואכן בשנת תרמ"ט צבע הרב הנ"ל את הציציות בתכלת. ולאחר איזה זמן הוציא לאור את חיבורו עין התכלת, להשיב על דברי החולקים עליו. וכן נוהגים עד היום חסידי ראדזין. נאמנם כ"ז לחומרא, אבל גם הם לא הקילו בזה להתיר כלאים בציצית על פי התכלת שגילון.

ואמנם יש שפקפקו על ממצאיו, ולכן הרבה מגדולי הדור זיע"א ושליט"א ורובא דאינשי אין נוהגים בזה, וכמו שסבר הגאון מבריסק בעל שו"ת בית הלוי. ומובא בספר אור צדיקים שאחד שאל את הגרי"ז מבריסק מדוע אינו מטיל תכלת בציציותיו לקים מצוה כתיקונה, והשואל היה בידו להמציא להגרי"ז חוטי תכלת ממה שעשה וצבע הגאון בעל התכלת זצ"ל, והשיב הגאון מבריסק, כי הנה זקנו בעל בית הלוי בדרשותיו כתב על הפסוק שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, כפל הלשון והענין, ואמר דרישא דקרא מיירי בדברים התלויים בקבלה צריכים מסורה עליהם שאל אביך ויגדך, וסיפא דקרא מיירי דאף בדברים התלויים במציאות אף על פי כן צריכים אנו מסורת עליהם, ע"ד משל שור הכתוב בתורה אילו לא היתה לנו מסורת מאבותינו מה הוא שור לא היינו יודעים זאת ממה שכתוב בתורה, דמנא ידעינן מה הוא השור שנכתב בתורה, ולזאת חזר ואמר זקניך ויאמרו לך. ועוד אמר הרב מבריסק, דהגר"א מדייק בדברי הכתוב ועשו להם ציצית וגו' לדורותם, תיבת לדורותם נכתבה אצל לבן, ואילו גבי תכלת לא כתיב לדורותם, לרמז בא תכלת לא יהיה בכל הדורות רק הלבן, ובאמת דיוק זה על תיבת לדורותם נמצא גם באלשי"ך הק'. ובאור החיים הקד' ובפי' מהר"י קרא על התורה. ע"כ.

גם הגאון הרב יצחק הלוי הרצוג זצ"ל [בעמח"ס היכל יצחק] הפריך את רוב ראיותיו של האדמו"ר מראדזין בענין זה, וקבע שהוא מין אחר לגמרי. וכן סבורים כמה מהבקיאים בזמנינו. ויש בזה אריכות באחרונים, וראה בשו"ת נודע ביהודה (מהדורא תנינא סימן ג'), ובשו"ת בשמים ראש (סימן רמד), ובשו"ת ישועות מלכו הנ"ל.

שו"ר שהגרי"ש אלישיב נשאל בזה, האם נכון להטיל ציצית בצבע תכלת שמצאו כיום, דשמא בזה מקיימים מצות התורה כהלכתה. והשיב, שכבר מ לפני יותר ממאה שנה חידש א' מגדולי האדמורים שהוא מצא את החלזון ואמר שאין לו ספק בדבר, ותמה למה מתעלמים מקיום מ"ע מן התורה. אך גדולי ישראל בדורו לא הסכימו עמו. והנה כעבור ימים ושנים באו חוקרים ובטלו את דבריו, והצביעו הם על משהו אחר שהוא החלזון. ושוב אחרי תקופה יותר מאוחרת קמו אנשי מדע וטענו שהכל טעות, ורק הם היודעים ומכירים את החלזון האמיתי, ואנחנו לא נדע אם לא כעבור שנים יבואו אחרים ויבטלו גם דבריהם. והנה טענת בית הלוי נגד התכלת של הרבי מראדזין ז"ל הוא שאם הדג ה' במציאות וגם הוצאת צבעו היה ידוע בכל זמן מהזמנים מעת שנפסקה התכלת מישראל ועם כל זה לא לבשוהו אבותינו, הרי הוא כאילו יש לנו בקבלה ומסורת מאבותינו כי זה הדג וצבעו איננו החלזון והתכלת, אף שיש בו כל הסמנים שסמנו בו חז"ל, ואנא לא ידענא מה עם ההמצאה אשר המציאו חוקרי זמנינו אם גם עליה חל הטענה הנ"ל. והגאון מקוטנא בס' ישועות מלכו כתב "כבר הוחזק אצל ישראל זה יותר מאלף שנה שנגנו התכלת, ופשט לשון הספרי שאין תכלת אלא בזמן ביהמ"ק. וגם מלאכת הצביעה לא נתברר, כי לדעת רש"י היורה שנותנים לתוכה דם החלזון לצבוע, לא ה' רשאין לערב סממנים אחרים כ"א דם החלזון לבד, ולהרמב"ם ביורה שנותנים החלזון נותנים הסממנים, ומי יכריע בזמן הזה". ולכן העלה שאי אפשר לסמוך ולסייע את מלאכתו. ועוד יש להעיר שבשלחן ערוך (אורח חיים סימן ט) יש אומרים שצריך לעשות הציצית מצבע הטלית, והטעם דבעינן בזה מין הכנף. ובפרי מגדים שם הביא, מלמד שנתעטף הקב"ה בטלית ולבושי' כתלג חיור, אם כן בהכרח יעשה הטלית והציצית לבנים. עכת"ד. (הליכות שדה גליון 109 שנת תשנ"ח עמוד ט. קובץ תשובות אורח חיים סימן ב). ועיין מ"ש בזה בתשובות והנהגות כרך ד (סימן ה), ושם העלה, שאין אני יכול להמליץ להשתמש בתכלת לכל אותם שלא נהגו כן, ומוטב לא לזוז ממנהגנו ולהמתין להתגלות כבוד ה' בביאת משיח צידקנו בקרוב.

אולם מה ששלל את ענין התכלת מכל וכל, והסתמך ע"ד הישועות מלכו שכבר נגזז התכלת עד זמן ביהמ"ק, הנה כבר הבאנו מ"ש הרדב"ז (ח"ב סימן תרפה), שהחלזון מצוי הוא בים ובחלקו של זבולון היה עולה מאליו מן הים אל היבשה, והיו מלקטין אותו, ואחר שגלו ישראל לא היה עולה, ומשמע בגמרא שהיו צריכין לצודו. ואפשר שעד היום הוא מצוי אלא שאין מכירין אותו, או שאין יודעין לצודו, גם כי [הגויים] אינם צריכים לו, שצבע הדומה לתכלת מצוי הרבה, דהיינו איסטס הנקרא בערבי ניל וצובעין אותו באופן אומנות שאינו עובר אפילו על ידי גיהוץ. ע"כ. והרמב"ם (פ"ב מציצית ה"ב) כתב, שהוא דג שמראיתו תכלת, ודמו שחור כדיו, ומצוי בים המלח. וכן כתב הסמ"ג (עשין כו) שהוא 'דומה' לדג ומצוי בים המלח. וכתב בשו"ת מהרי"ל החדשות (סימן ה) דלפי זה נקל לעשות תכלת גם בזמן הזה. [ועיין עוד בפייהמ"ש (מנחות פ"ד) שאי אפשר לעשותה היום. וראה ברמב"ן פרשת תצוה (פרק כח פס' ב) שהובא לעיל].

גם מ"ש שיש אומרים שצריך לעשות הציציות מצבע הטלית, יש לומר דצבע לבן ותכלת שאני, ועל כל פנים יש לומר שהחומרא לחוש לקיום מצוה דאו', עדיפא על החשש הזה.

ובפרט שיש אומרים שלהלכה התכלת מעכב את הלבן, עיין בבעל המאור (שבת פ"ב סימן ז, ועיין במלחמות שם), ובתמים דעים (סימן רכד), ובעיטור (הלכות ציצית) בשם ה"ר יצחק בר ברוך. ועיין עוד בספר המצוות להרמב"ם (שורש יא) שהיה ראוי למנותם ב' מצוות, אלא שמצאנו במכילתא שהם נמנים למצוה אחת.

ובספר עין התכלת (עמוד רס) כתב שיש להם קבלה ברורה מהרבי מקאזניץ שקודם ביאת הגואל יגלה אחד מצות תכלת לישראל.

ויש טוענים שהתכלת שמצאו כיום הוא אחרי הוכחות רבות וחקר מעמיק בהלכה. וע"כ נראה שאם רוצה לעשות כן בטלית קטן בצינעא, יש בזה הידור.

ולתכלת המצויה כיום הביאו ראייה מדברי הרמ"ע מפאנו במאמר צבאות ה' (ח"ב אות טו) שכתב, החלזון, הוא דומם והוא צומח והוא חי, אמנם ידענו כי כן, שהרי חי הוא, שגופו מתנועע במקום גידולו אילך ואילך אף על פי שאין שם אור נושב בו ולא מים רדופים מנענעים אותו. ויש במינו דם וצבעו ירוק דומה לים, וצומח הוא, שאינו זו ממקום גידולו אלא שרשו נעוץ ותקוע בקרקע הים כאילנות הארץ. ואחד לע' שנה נעקר משם ועולה מן המים, ואז הוא דומם בלא תנועה כלל, כמו האילנות אחרי עקירתם. ועלייתו אינו אלא מטבע המים וכבדם, שכל הדברים הקלים צפים על פניהם. ע"כ. ושזה תואם למה שקורין כיום 'מורקס'. ובפ"י ספר יצירה המיוחס להראב"ד כתב: החלזון אי אפשר לעמוד עליו אם הוא מכלל הדגים או מכלל הצומח, כי הוא חי ומתנועע, ואינו מחליף מקומו כי הוא נעוץ ותקוע בארץ. ע"כ. וזה מה שמצאו היום לטענת החוקרים.

ובקובץ אור ישראל (תשנח עמוד קלט) הביא שבשנותיו האחרונות של הגרי"ש אלישיב דנו הרבה לפניו אם לפרסם לקחת מהתכלת שמצאו כיום. ובעיקר אמר שנמנע מחמת יוקר החלזון, שיצטרכו כולם לקנות. וצ"ע אם נכונה שמועה זו.

וע"ש שהתכלת שעושים כיום, הוא מצוי גם בחופי אר"י, רק שהמשלה אוסרת לקחת ממנו כדי שלא יגמר וייעלם מן הטבע בארץ. ולכן הם מביאים אותו מיוון. ומשתמשים לכל חבילה אחת של ציצית ב-60 עד 200 חלזונות. ולכן מחירו יקר כ- 50 דולר. וכבר בזמן הגמרא (מנחות מד.) היה מחירו רב.

ועל כל פנים יעשה תנאי שאם זה התכלת, והוא קשר אותה גם כן כפי הדין [שגם בזה יש כמה שיטות. ובדרך כלל הנוהגים כן עושים כשיטת הרמב"ם בענין חוטי התכלת וקשירתם], אזי כוונתו לשם מצוה, ואם לאו אינו מכוין בתכלת הזו לשם מצוה כלל, אלא כשאר כל חוטי הציצית.

ובספר שערי הלכה ומנהג (חב"ד, חלק אורח חיים עמוד מה) כתב, שגם האדמו"ר מוהרש"ב לא הסכים לחידוש זה בשום אופן, ועל פי הקבלה יהיה ענין

התכלת רק לעתיד לבוא.

ועל כל פנים אצלינו הספרדים ועדות המזרח, לא ראינו מנהג זה אצל רבותינו, וזכינו להכיר את ראש הישיבה מורינו הג"ר עזרא עטייה, והגאונים רבי יעקב עדס ורבי עובדיה הדאיה, וצ"ל, ועוד, ואף אחד מהם לא חש להחמיר שמא זה התכלת, ושמא יש כאן קיום מצות עשה מן התורה. ומוכח שלא חשו לזה כלל. וגם גדולי הרבנים בארץ ישראל ובעיה"ק בני ברק ת"ו, כמו החזון איש והסטייפלר וצ"ל, לא החמירו בזה על עצמם, אף שנהגו חומרות רבות בשיעור הטלית וכו', ומזקנים אתבונן, וממילא אין לנו לחדש מנהגים שלא נהגו בהם רבותינו וגדולי הדורות האחרונים. והרה"ג רבי יצחק אריאלי בספר תורת רבינו שמואל סלאנט (עמוד צח) כתב, שהרב ר' מעשל גלבשטיין היה מתנגד חריף לתכלת של הרב מרוז'ין, ופעם אחת ראה חסיד מתעטף בטלית שבה היה תכלת, בערה בו חמתו, חטף את הטלית ושרפה. וכשהגיעו הדברים לרבי שמואל, אמר לו, אמנם קנאת ה' צבאות לפי דעתך, אבל בכל זאת עליך לשלם את מחיר הטלית. ע"ש.

ומכל מקום מצד חשש ליוהרא, הנה הלוקח ציציות שיש בהם חוט של תכלת, אין לו לחוש ליוהרא, אחר שיש סימוכין דקשוט לנוהגים כן.

ועל כל פנים בזמן הזה אין ראוי לשנות ולהתעטף בטלית תכלת, אלא בטלית לבנה, ומי שכבר יש לו טלית קטן שקשור בה חוט אחד של תכלת, האם אפשר ללובשו. הנה אם זו טלית קטן ומכוסה תחת הבגדים כמנהג הספרדים, יכול ללובשו, אבל בטלית גדול, או אם מגלה הציציות בחוץ של טלית קטן, ימנע מללובשו, משום שעושה מה שלא עשו כל גדולי הדור האמתיים.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל

סימן ב

לנקות משקפיים בטלית

[שלחן ערוך סימן כא]

בס"ד, כ"ז טבת תשע"ד

לכבוד היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה

ה"ה דוד אברהם סואד נ"י

שלום וברכה!

במענה לשאלתך אם מותר לנקות את המשקפיים בטלית גדול, וצינת לדברי המשנה ברורה שבטלית גדול אפילו תשיש שאינו מגונה אסור, והובאו דבריו בספר ילקוט יוסף.

הנה ניקוי המשקפיים אינו בגדר תשיש מגונה, שתשיש מגונה פירושו כגון לקנח הרצפה בטלית, או לנקות השלחן בטלית, אולם ניקוי משקפיים אינו בגדר תשיש של בזיון כלל, כי דרך בני אדם שאינם מקפידים לשפשף המשקפיים גם בבגד החשוב שלהם, וממילא אין זה בגדר תשיש של בזיון, ועל כן יש להקל בזה. וכן כתב בשו"ת קובץ תשובות להגרי"ש אלישיב (סימן ג'), שאין בזה שום איסור, כי מדרך בני אדם שאינם מקפידים להשתמש לצורך שפשוף המשקפיים גם בבגד הכי חשוב שלהם. וממילא אין זה תשיש גנאי. וכן כתב בשו"ת רבבות אפרים ח"ו (סימן י') שמותר לנקות את המשקפיים בטלית בזמן התפילה. וכן כתב הגר"ש דבליצקי בירחון אור"ת (אלול תשמ"ו סימן קל"ו). וכן פסק בשולחן מלכים (גליון ג' דף י"ז) לגבי טלית קטן. ועיין בשו"ת רבבות אפרים הנ"ל (בסוף הספר עמוד רנה) שהעירו להרה"מ, דבטלית גדול יש להחמיר הואיל והוא מיוחד רק לתפלה, ואין דינו כמו בגד גמור, וכיוצא בזה כתב הט"ז (סימן כ"א סק"ג) דאין להכנס עם ט"ג לבית הכסא, אף שמותר לו להיכנס לבית הכסא עם טלית קטן, דהואיל וטלית גדול מיוחדת רק לתפלה, אין להכניסה לבית הכסא. ואף על פי שהכניסה לבית הכסא היא לצורך המשך התפלה, וכן הדין בקיט' שלובש ביום הכפורים בשעת התפלה, שיש לפושטו מעליו אם נזקק לנקביו. והוא הדין הכא. ובפרט שביומא האידנא אין דרך לנקות משקפיו בבגד חשוב, ואם יעשה כן בטלית יש בזה זלזול. ע"כ. אולם